

Maliwi kili

Jami ninkin - Yeshege ninkin - Funkaa ninkin

MALIWI KILI

SARIYANUNGO POROZHE

Semewi Fungi Kareegi

NOKONRO	3
MEGE I : HAKEEBI NA NINPYIIGI	4
CEREGE I : HAKEEBI NA NYAHAMAYEMARE.....	4
CEREGE II : NINPYIILI.....	6
MEGE II : KILI NA WORONTE	7
CEREGE I : KILI.....	7
CEREGE II : WORONTE	8
MEGE III : SARIYAWI NYILIWI	9
CEREGE I : KILI NUNGOFOOWI.....	9
CEREGE II : GOVERNAMA	15
CEREGE III : NAHANTI	16
CEREGE IV : NAHANTI PYIFEEBI NPII PI NI A PWO WA NA ME	17
CEREGE V : KILI FAANNEEBI NA LI SANCONSIGIIBI	17
MEGE IV : SARIYANYO NYILI	17
CEREGE I : KURUNYI NANKANNAAGI	17
CEREGE II : PARILEMAWI SHENKANNI	19
CEREGE III : SARIYAWI NA KUNTOROOGI.....	20
CEREGE IV : SARIYAWI NYILIWI NA WI NYOWI SOGO NKANNI	22
MEGE V : KIRIKON FANHE	25
CEREGE I : KURUNYI NANKANNI	25
CEREGE II : NIJIN KIRIKONGBAGI.....	26
CEREGE III : SARIYA GBAGBOHE	26
CEREGE IV : NTAWIZAAANRA GBAGBOHE	28
MEGE VI : LA NTA, SIPYIGIRE, MAHANPE NA LANCE KURUNGE	29
MEGE VII : TAARI YALANKANNI	31
MEGE VIII : KULIFEEBI NA SHENGBOYI	31
MEGE IX : AFIRIKI NINKINTI TOWI	32
MEGE X : KIREE SHOHOLE JUNBEGE NA KI NINKINE	32
MEGE XI : ZANRAWI	32
MEGE XII : LAMEGE NANKANNAAGI	32
MEGE XIII : TERE TORO NANKANNA	33

NOKONRO

Malijamiwi wɔrɔnwe,

Nwemu wi na wasuli na wi kayeegi, shɛnri na kilɛpɛrɛegi jɛhɛwi ni ke ;

Nwemu wi na wi ntungɔ nbyuu na wi kuyee na wi kapuhɔkayeejunmɔ ni ke

Wemu wi a foro saangbɔhɔkili na saangkili nkimu ki a pyi a tiingesipyigire na kayeena, na ti wɔrɔnte si s'a pi toronkanaagi na pi pyikannaagi pyi t'a si kire nkii yere.

Ma taha fanhancaalikuloo yakiliibi na, wu wɔrɔnte nyowi ciibi , na pimu pi a koro wu wɔrɔnte nɔwi fungo ni kili mege na ke, kili nemu li a li fungɔshiinbi hakɛwi cɛ ke, pi mu puni jɛ ninkin kili fungo ni na fanhapyiikanni ninceni ni ke

Ma tanna na nɔhawi nijɛhenwi ninurunpayi ni, yemu yi maha ncu kili na li fungɔshiin na ke ;

Ma tanna na pilegi yakanri, na ntawi nwemu wi jɛwi j'a cu/ fininge mɛ, yere nye na kili yehyerezhɛwi nurungɔ.

Ma jihen na wu si pyi sincan na junbewi kili shiinbi puni shɔhɔɔ ni, wu wuye pɛeni ni, na shɛnri jɛhɛwi

fungo ni ;

Nahanti na sancɔsigili ni na lere jɛ kaa nemu li ma li cɛ na kili jɛ wɔrɔn ke, na jɛ ni.

Ma maye yahi si kɔrɔgɔyaaya muku jo : kayee, yariya yemu yi yi jɛ, yariyi mɛ, ma yere le fanha ni na si taari jɔnhɔ nafulo gbegele a yaha nijaa na ninpanga yɛnɛn yehɛ na,

Ma li ca sipygire nincenti ta si yehɛ na,

Ma ma fungo kaali cɛ nemu li si marisiwi 26w, yeli 1991 kankɛngi, kataagi le fanha ni na ma yehyerezhɛ kan, nuruvanri yakiliibi pi jɛ malishiinbi ni ke,

Ma kili wɔrɔnte, ninkinte na taari puni sancɔsigili

Ma nura li ca uye nɔwi ma, ma yɔ she kilifente na kilɛpanriyi kuriigi puni na tanna kili ni.

Wɔrɔnwe, ma kaarii nicengi yɔ si ja ninpilegi yakanri, na ntawi nwemu wi jɛ wi na cu mɛ, na fanhapyinkanni ninceni yehyerezhɛwi ma.

Wɔrɔnwe, sipygire pyikannagi nicenti, na mahanpe sancɔsigili yehyerezhɛ ma.

Ma tanna jien junmi na ma yɔ she, sipygire hakɛɛ na, ma yɔ desanburu, canpyi 10 wuli, yɛli 1948 na Afiriki sharitiwi ma yehɛ kan sipyire hakɛɛna, na sipyikurunye, Zhuwen, canpyi 27wuli, yɛli 1981 ni.

Ma maye yahi si sipyire hakɛɛ cɛ, mugu jo cewi, pyiawi, na sipyiawi wi jɛ na fyen ni ke, nba jupɔmii kiriigi shɔɔ na jien funguni nba Maliwi a li kaa cɛ mɛ.

Ma maye yahi kerege shiwi puni tunwi na.

Ma nura li ca uye nɔwi ma yɔ she Afiriki ninkinte, jɛninge yehyerezhɛwi ma, ma tanna na kiliigi na jien puni nɔwi na si ja yuyi kɔ kiliigi shɔhɔle ni, ti nbewi, ninkinte, nyahamayemare, na sipyikurunye, wɔrɔnti ma.

Ke Sariyapungi a yala, ki jɔkonro jɛ ki kaa li la.

MĒGĒ I : HAKĒĒBI NA NINPYIIGI

CEREGE I : HAKĒĒBI NA NYAHAMAYEMARE

Sariyabile 1ⁿ : Maliwi shiinbi puni je pi ye wu, mari npyi ninkin ma tanna na hakeebi na ninpyiigi ni, na ma yehe kan tasegi ma. Nconro maha nconro, ma tanna na tasegi, tateengi, cere sheegi, sheenri, shiwi, filigi na kilecakanni ni, lere jeme politiki yakiliwi, ure ni a jon me.

Sariyabile 2^w : Sipyia je kile yaaga, Sipyia munani na yaa li kerege me. Shin maha shin a yaa ni dije, nyahamaye ma, sancansigeli ni, ma tanna na sipyigire ni.

Sariyabile 3^w : Kili na pyawi sancansigili sipyiibi perewi na kakulunpyi kururnyi njewi na nagoobi jiwi na.

Sariyabile 4^w : Sipyia maha sipyia na yaa na nkerege, bilere, sipyigire bali karee ni me. Shin maha shin, kili faapyi maha faapyi w'a ta kere kareegi npyi na ma tanna na wu ya pyia yakiliwi ni ke, lere je me wa tunturu na, si tun siriyawi junkanni na.

Sariyabilen 5^w : Shin na yaa wu karaba yaha kili kantugo teenni na me. Sipyia maha sipyia yehe k'a werenge wu kili ni, ma tanna na wu politiki karee ni ke, na lere je me kilecakanna na wu shiwi, si nja nanpono tateenge ta Maliwi Kili ni.

Sariyabile 6^w : Sipyia maha sipyia nyahamayema w'a sho wu na ke, were si nja wuye wile ni wu nii wenpyi yere.

Shin na nkori ja ncu nyaha kasu ni ma toro lere kee sicere na gbaatanri (48) na me, fo laha ta kirikonwi wa w'a li ca.

Shin na kori ja ncu nyaha kasugbagi ni me, fa laha ta kirikonwi wa w'a seme taha wu na.

Sariyabile 7^w : Sipyia maha sipyia yaa na kirikon fyinmi ni, kiriwi a yaa wu pyi telini, nemu l'a ce ke.

Susuroleni hakeewi na wu nii susurulefoowi a yaa wu ce yibegi niciigi tepyini ni.

Songoro a pyi shinwi mu na ke, were maha ncu kapyibaa cunkanni na fa kirikonwi ka li ce na wu a li pyi.

Nkeregewi je shin ninkin wuu. Shin na ja yere, ma co a to kasu ni me, fa sariya wu ta li mege na, na w'a kacuno pyi.

Sariyabile 8^w: Sariyawu na nemu tegelikon me, wa si ja nce lere nnyi na me. Wa si ja wa karaba nyaha kaa na me, sariyawu na nemu kaa ce me.

Sariyabile 9^w: Ceekonri na ntaali je sipygire ta yalagi nicenti tapyige, kili na li yeheyzhewi sancosigili.

Ceekonri na nnyi naawi na ceewi shoholo ni.

Sariyabile 10^w: Kaliwi, tannawi, pyiwi, tashongi, myimikaree, tucuumo, sipygire sancosigili, nyoyiwi na loho cengi tawi je hakee kii mu kaa la ce ke.

Sariyabile 11^w: Kili shin maha shin a ka kan ni kaliwi ni. Govenama kaliwi je karaba, mari pyi maa, na kileperege bali kulo.

Pyi mayema lakolowi kaa la ce, mari pyi kili sariyawu fungo ni.

Sariyabile 12^w: Ncu na ja pyi shin na wu pyenge me, wu tateengi ni me, wu sipygire na me, juwi yiye shoholowi na me. Lere na pyi fa sariyawu k'a ta w'a li jo.

Sariyabile 13^w: Fente hakeebii b'a ce. Wa yaaga si ja sho wu na me fa l'a ta kili l'a li ca. Lere na ja pyi fa nyala nicengi u pyi folo.

Sariyabile 14^w: Shin maha shin je na u miiri funcakana, na wu funkaala, na wu kilecakana, na wu kaayehpyikana, na wu hakiliwi cekana ma tanna na sariyawu ni

Sariyabile 15^w: Kafegi nkanwi na ki ntawi je hakee nki mu kaa la ce ke. Kere maha pyi sariyawu fungo ni.

Sariyabile 16^w: kaceme na kayege nyahamayema karegi nyalawi kaa ce kili ni. Lere maha pyi sariyawu fungo ni.

Sariyabile 17^w : Nyahamayama she ma nuruwi, ma jii tateengi, ḡohowi teenjuwi na muguripyikanagi kaa cekili cekurugo.

Sariyabile 18^w : Fawi na ḡonwi hakewi kaa ce mari pyi ninkin bye mu ma.

Wa si ja shin karaba nya faa wa na me, fa laha ta wu je wu meegafa nwemu tonwi je kili puni na, mari pyi ninkin bye mu ma ma tanna na sariyawu ni

Sariyabile 19^w: Sindikawi hakeebi a ce. Sindikabii kaaregi na pyi ma ta mu na karaba me, tegeli je lere na me ma toro sariyawu woogi na me.

Sariyabile 20^w: Fapyiyahaari hakeew'a kaa ce. Wu maha pyi sariyawu fungo ni.

Sariyabile 21^w : Nyahamayema fawi tapyigi kaa ce kili sariyawu ma.

Sariyabile 22^w : Sipya maha sipya a ka kan na mahanpe niceme na npemu pa ya pi mo ke.

CEREGE II: NINPYIILI

Sariyabile 23^w : Kili shin maha kili shin, sipya maha sipya w'a teen Maliwi ni ke, w'a ja wi a Sariyaḡungi leni dani cege maha cege ni.

Sariyabile 24^w : Kilisancosigili je ninpyi kili shin maha kili shin ma.

Kili shiinbi pi mu pa yee kee na gbaatanri ta ke, pere si ja pyi faanneemee si pyi kili sancosigilee.

Sariyabile 25^w : Mahanpe sancosigili na sipyigire pyikannagi nicengi yeherezhewi je ninpyii kili shin maha kili shin ma, na kili ma.

Sariyabile 26^w : ḡaha ka ji kili ni, kili shiinbi puni a ka kan pi tege pyi ma tanna na sariyawu ni.

Sariyabile 27^w : Kili shin maha kili shin w'a ka kan wu yere na wu kili shengeri ninpyiigi ni, nemu nba lanpuubi zarawi ke.

Sariyabile 28^w : Kili shin maha kili shin je w'a pyi wumu puni laatawi kurugo, si ja da kanworo yaare sancosigili.

Sariyabile 29^w : Kili shin maha kili shin w'a fanha yo ke, fapyi cege, na lere neme seriwisi tuntungo w'a yaa w'a lere pyi na fungonicengi ni.

M&GE II : KILI NA WORONTE

CEREGE I : KILI

Sariyabile 30^w : Maliwi kili je li ye wu, mari pyi woron wu, li je ninkin, li na ko ja tali me, li je demokarasi wu, kileperegi kuriigi puni a tanna na, ma si pyi na sipiyigire ni.

Li kunzheli je : fanha je kili shiinbi wogo, piri ki pyi pi ye mege na.

Maliwi kili kangbawo je Bamako. Kere si ja keenge cege kaciige na, Maliwi taari ni ma tanna na sariyawi ni.

Maliwi darapowi je fankuliyi taanri(3), nyemu ya taanni ke, ka je janpirige, ka je neere, ki sange je nijige.

Kili yeshenge je: Jami ninkin, Yeshege ninkin, Funkaa ninkin.

kili namameeni je « Maliwi ».

Sariyawi maha kilijonhomi na kiliceyarayi kaa jo.

Shin maha shin ka nbun pere jonhomi na kiliceyarayi na ma li ta mu ni li na ka kan me, sariyawi si were foo cu.

Sariyabile 31^w : Kili shenri puni kaa ce.

Sariyawi wa si no ma tanna na ti pyikannagi ni.

Nanvyin shenri je fapyi shenre.

Kili si ja shenre taciire yo ti pyi fapyi shenre.

Sariyabile 32^w : Ma nii kilecakulo, na kilecakannagi sangi je ki ye kuriigi ni me. Lere jagon je si fanha le wu ye shoholo teenni ni. Lere maha pa na teenjuli na nbengi ni.

Fanha a kileca kurigi puni npeti ma tanna na sariyawi ni.

Sariyabile 33^w : Sipyigirekili a tɛɛn na tɛgɛwi ni, tannawi, ntiliwi, sancɔsigili na jiwi wu ye ni. Kili maha kere kaaregi pyikannagi ntiili.

Sariyabile 34^w : Fanha maha pyi ma tanna na kaaregi kii ki maha li cɛ na kili jɛ wɔrɔn, kili shiinbi pii kaaregi na pi tɔnwi sancɔsigili na.

Sariyabile 35^w : Fanhafoo ma fanhafoo si ja wu fanha mɛgɛ na lere jɛmɛ wu faɔn mɛna, sariyawɪ a fanha mu kan wu ma ke, ti kili kaapyaagi nakalaga, lere jɛmɛ ma kan wu taa shiin ma, lere jɛmɛ kuruyi ya ma lere jɛmɛ shinciibi pii ma mɛ. Lere k'a shinwi wemu ta ke, sariyawɪ si vɛ were foo na.

Sariyabile 36^w : Maliwi, kili faapyicɛgboyi jɛ :

- Kili jɔngifoowi,
- Gɔvɛɛnama,
- Depitegbagi
- Kirikɔngbagbɔhɔ
- Kiri kɔncɛgbɔhɔ
- Ntazaanrigbagbɔhɔ
- Nta, sipyigire, mahanpe na kayɛɛgicɛgɛgbagbɔhɔ

CEREGE II : WɔRɔNTE

Sariyabile 37^w : Kili wɔrɔnte na jɛ kili shiinbi wɔgo, pi maha kere kaaregi pyi pi ye mɛgɛ na, pii mu pa yɔ wɔtewi na ke.

Kili shiinbi kurungo maha kurungo, sipya maha sipya na ko ja lere pyiwi kan wu ye ma mɛ.

Sariyabile 38^w : Wɔtwi pyikanagi puni jɛ ninkin jienwi fungoni mari pyi fungo marama. Mu maha ja wote shin ninkin ma, lere jɛmɛ kurungo ma.

Maliwi shiinbi, filiyi shuunniwi pii mu shiwi a nɔn wɔtewi na ke, na pi poliki na sipyigiri hakeɛbi pa finige ke, pere maha ja wote ma tanna na sariyawɪ ni.

Sariyabile 39^w : Poliki kurunyi jɔyi jɛ wɔtewi katami ni. Pi maha piye taanna mari pi kaaregi pyi pi ye ma ma tanna na sariyawɪ ni.

Sariyabile 40^w : Səsiyete siviliwi kurunyi maha deməkarasiwi pyi nba ti a fanha kamica ma tanna na sariyawı ni.

Sariyabile 41^w : Kili wəronte na fi kili taari puni na.

Kili na si ja li taari ta ya mə, na li wəronte na fi li puni na.

Kerege maha kerege ma yehe kan kili taari puni fenti ma, lere ne kapi.

Sariyabile 42^w : jingi jəhə na mahanpe yaare ne kili taari ni ke, ne Kili wəronte fungo ni.

Tere yaari ɲulowi ka kan pyi ma tanna na mahanpe sancəsigili, ma yə tə kanpyiibi niɲaa na nipanga tənwi le da ni.

MƏGƏ III : SARIYAWI NYILIWI

CEREĞE I : KILI ɲUNGƏFOOWI

Sariyabile 43^w: Kili ɲungəfoowi ne kili foo. Wu ne sariyaɲungi kamica foo. Wu ne kili wəronte ka jo. Wu ne na kili li ye jəwi, taari puni na jien puni ɲunbewi kaa jo. Were na Kanwərafaapyiceyi na kili kunzheli kamicagi pyi.

Sariyabile 44^w: Kili ɲungəfoowi maha kili poltikiwi kaaregi yehe cənri.

Sariyabile 45^w: Kili ɲungəfoowi maha yə ye kankuro fungo ni. Wu maha ja nura yə, yə ninkin.

Cəge maha cəge, wa na ja toro yəhələ shuunni na mə.

Sariyabile 46^w : Kili ɲungəfenti ca foo maha ca foo ka kan pyi Maliwi shin, wu saha na ka kan pyi kili la ciili shin mə, wu Kili ɲungəfenti cawi semə can yaage.

Wu poliki na sipyigire hakəebi a kakan fininge.

Wu shiwi a ka kan ta ye keetanri na kankuro (ye35) ma nən ye ke gbaashuunni na kankuro na, wu Kili ɲungəfenti cawi semə can yaage, mari li ta wu si ja kere ninpyigi pyiwi na.

Sariyabile 47^w : Kili ɲungəfoowi nivənwi, yəwi maha pyi canpyia ke siceere na kankuro lere ne me canpyia ke gbaanni ya ni Kili ɲungəfoowi niɲewi fanha kəwi ni.

Sariyabile 48^w : Shinyere ka wote nwemu ma ke, were wu maha pyi Kili jungofoowi.

Ni Shinyere na ta toro nciili ni me, wotewi maha nura pyi kaari taanri wu na, ma tanna na wotewi niciwi noshonre cangi ni Kiri koncegboho ce kurugo.

Canpyia gbaashuunni sangi ki je wotewi cangi yeha na ke, Kili jungofenti ca foowi w'a ku, lere jeme wi si ja me, Kiri koncegboho si ja wotewi cangi nurugon ma toro canpyia kee na kankuro na me.

Wotewi toro shonwuli maha pyi Kili jungofenti ca feebe shuunniwi pa shinyere ta toroli nciili ni ke.

Nwemu ka shinyere ta ke werewi maha pyi Kili jungofoowi.

Kili jungofenti ca foowi a ku, lere jeme wi si ja me, wotewi toro shonwuli na, nwemuwi a taha ke, were maha gbara wu sangi na.

Wotewi torogi shunniwi shoholo ni, Kili jungofenti ca foowi a ku, lere jeme wi si ja me Kiri koncegboho si ja wotewi cangi nurugon ma toro canpyia kee na kankuro na me

Sariyabile 49^w : Kiri koncegboho maha Kili jungofoowi wotewi nicenti zanrawi pyi, mari tigere gbegele, mari noshonri kan.

Sariyabile 50^w : Sariyawi maha sariyaabi sanbi fungo, ma tanna na Kili jungofoowi wotewi ni.

Sariyabile 51^w : Kili jungofoowi kaapyigi na politiki kaara maha kaara, na kanworo ninpyigi, na ton ca ninpyigi na ja be me.

Sariyabile 52^w : Wu Kili jungofenti teli ni, Kili jungofoowi si ja wu ye ma ni, lere jeme shinciiwi mege na, kili yahagi ta, lere jeme ma ki yo me. Wu na kori ja me, lere jeme waciiwi taha kanworo faapyi me.

Sariyabile 53^w : Kili jungofoowi ka pyi wu si ja wu kapyigi na me, teli nigire fungo ni, kere maha ja kan Minisiriibi jungofoowi ma.

Kili jungofoowi ka pyi wu sa si ja wu ninpyigi na me, ni li kaa ce Kiri koncegboho, Depitegbagi jungofoowi, senawi jungofoowi na Minisiriibi jungofoowi ma ke, Kili

jungofoowi kapyiigi ma kan Depitegbagi jungofoowi ma. Were ka pyi wi si ja me, na lere jeme were k'a ku, Kili jungofoowi kapyiigi maha kan senawi jungofoowi ma.

Kili jungofoowi nivonwi wotewi maha pyi ma yo canpyia kee gbaaceere na (Canpyia 90) ma si non canpyia kuu ninkin na kee shuunni na (canpya 120).

Jungofoowi a yaha Kili jungofoowi cegeni ke, were saha si ja pyi Kili jungofenti ca foo me.

Ninpyiigi te yahali fungi ni, nwemuw'a wu fali ke, si ja nki sariyapyaagi 57,60,69,70 na 184 fe me ma tanna na nke sariyapungi ni me.

Sariyabile 54^w : Kili jungofoowi nivonwi maha wu faawi jokon, niyehewi teli ka ko.

Sariyabile 55^w : Ya ni Kili jungofoowi wu faawi jokon ke, wu maha kalagi pyi Kiri koncegboho na kili shiinbi tan. Kere kalagi ki je nke :

« Mi a kala Kile na, na Maliwi shiinbi yeha na, t'a sariyapungi na sariyaabi pene sa pi pyi pa pi pene, t'a Kili Kamica, sa na ninpyiigi pyi kili yehayezhewi kurugo, sa sipiyawi hakeebi na wu yepingi ca, demokarasiwi na kanworo nintaagi, kili ninkinte, kili woronte, kili taari puni sancansigili, ti na ye pyi kili faapyi nicenge na ti kaaregi puni pyi ma tanna na afriki ninkinte ni.

Mi a pyi me na nke kalagi ncu a jo me, kili shiinbi pi tige na ni, pire na yaha sariyawu yahari ni »

Sariyabile 56^w : Kili jungofoowi teenwi kaaregi johon na, wu maha wu kye yare pyi seme maha kan Ntazaanrigbagboho jungofoowi ma, canpyia gbaashuunni fungo ni. Yee maha yee were seme maha pyi nivongon ma se yaha fa wu fanha ta koni.

Ntazaanrigbagboho jungofoowi maha tere shenre na lere pyiwi ka jo kili shiinbi ma.

Sariyabile 57^w : Kili jungofoowi maha Minisiriibi jungofoowi yo, mari wu yahari. Wu maha minisiriibi sanmi yuu Minisiriibi jungofoowi ncewi na, mari pi yahari.

Sariyabile 58^w : Kili jungofoowi je minisiriibi teenjuwi jungofoowi. Minisiriibi jungofoowi maha ja wu fala, ma tanna na teenjuwi jungo ni.

Sariyabile 59^w: Kili jungofoowi maha sariyaabi kaa ju canpyia kee na kankuro, pi torogiwi fungo ni goverenama ma.

Ka kere canpyiagi maha ja pyi gbaatanri kolotowi k'a pyi.

Sani lere teli li toro ke, wu maha ja li ca Depitegbagi ma, ki sariyawu nivongi yo lere neme sariyapyaagi ki.

Were sariyawu nivongi yowi na ja nce me, li na ja li kajuli teli fyini mu me.

Sariyabile 60^w: Kili jungofoowi, ma tanna na wu nicaali ni, lere neme sariyawigbohoyi shuunniwi yibegi na, Kiri koncegboho jeniwi fungo ni, maha ja pyi referandomi, na kaa maha kaa, na li ton na noni kili na, sariya maha sariya porozhe ma tanna na kanworo fanha ni, na junbewi na jihin puni jeniwi jemu na sariyapungi kala me.

Referandomi k'a wote were porozhewi na, Kili jungofoowi maha li kaa ju teli mu sheenre t'a jo sariyabile kee kankuro na gbaaceere (59 W) wuli ni ke.

Sariyabile 61^w: Yee maha yee, yiyi tanrawi niciyi fungo ni, Kili jungofoowi maha jonsheenre jo ma tanna na kili kaaregi ni, depitebii kurungi yehe na.

Sariyabile 62^w: Kili jungofoowi maha jun pyi na Depitegbagi na senagbagi ni. Were junuruwi maha pyi seme maha kan yere gbagboyi shuunniwi jungofeebi ma. Yere sariyagbagbohoyi kurunyi maha teen jo li mege na.

Sariyabile 63^w: Kili jungofoowi je faanneebi na sancosigibi puni jungofoowi.

Were wi je kili faanneebi na sancosigibi junbewi kurunyi jungofoowi.

Kili jungofoowi maha kili shiinbi puni yirig'a yerenge kili sancosigili na, ncu ka pyi kili na.

Sariyabile 64^w: Kili jungofoowi je kiri konceeyi jungofoowi.

Sariyabile 65^w: Kili jungofoowi je ni ye sangiyahare ni. Wu maha ja tere yo maha yehe kan kasujiibi ma.

Sariyabile 66^w: Kili jungofoowi maha kye tari sariya semebi pii na, npi p'a yo goverenama kye kurugo ke.

Sariyabile 67^w: Kili jungofoowi maha sipyire yahari kanworo faapyiceyi ni, na faanneebicegbohoyi ni, ma tanna na sariyawu ni.

Kili jalaagbòhòyi kan foowi, faanneebi jalaagbòhòyifeebi, kili parisanteebi na tuntungbòhòyi, rezhònbì jùngòfeebi, kanwòrò faapyicegbòhòyi jùngòfeebi, maha yò ma tanna na sariyawì nì minisiriibì nteenjuwì fungo nì.

Pere yòwì maha pyi ma tanna na cèewì, faawì pyiwì cèewì na sanmì kuriigì na.

Sariyabile 68^w : Kili jùngòfoowì maha parisanteebi na tuntungbòhòyi yaharì kiliikì kì nì, na jien kurunyi ya tan.

Parisanteebi na tuntungbòhòyi nanpònyì maha teen wu tan.

Sariyabile 69^w : Kili jùngòfoowì na sariyagbòyi shuunniwì na kili kiricegbòyi jùngòfeebi k'a teen jo, wu maha ja depiteebi gbangbòli ja.

Njawì sì ja pyi yiyì kèè na shuunni shòhòle nì mè, fa lere k'a ta debiteebi pii ka jèn gbanghòhòli njawì kaaregì nì.

Wòte gbòhòyi maha pyi ma yò canpyia kèè gbannì ma sì nòn ku na kèè shuunni na depitegbagì jawì kantugo na.

Lere ka pyi, depitegbagì na kori ja nja lere yelì ninkinwì nì mè.

Ne sariyabile a telì mu cè ke, nì depiteebi wòtewì na ja pyi mè, depitegbagì ka jia ke ,maha nura a yaha kì cegì nì .

Sariyabile 70^w : kili faapyicegbòhòyi, kili wòrònte, taari punì, na jienwì junbeyì k'a tegela figiri, ma pa na kanwòròcèyì pyi ñahawì nì, Kili jùngòfoowì maha ja kuntorogì kii yò wu nì Minisiriibì jùngòfoowì, Depitegbagì, senawì na kiri kòncegbòhò jùngòfeebi nyawì kantugo na.

Wu maha jòn shenre kan kili shiinbì ma.

Depiteebi maha pi ye binè Depitegbagì nì.

Kere nke fanha shiwì kaaregì, Kili jùngòfoowì maha pyi ke, na ja fiyen yaha kili wòrònte, na wì taari punì fentì na mè.

Kere fanha shiwì kaaregì kapyilì ñe ma kili fentì sancòsigè mari kili faapyicegbòhòyi nuruga teen ma tanna na sariyapungì nì, telì nigire fungo nì.

Kere fanha shiwì pyiwì fungo nì, kili faapyicegbòhò maha kili faapyicegbòhò na ja nja mè

Sariyaabi p'a yɔ kere fanha shiwi pyiwi fungo ni ke, pere maha nco ni depitegbagi na pi kaa ce me, canpyia kee gbaaceere fungo ni, pii niiliwi kantuguna.

Sariyabile 71^w : Kili jungofoowi maha nja wu kaapyigi kii yaha Minisiriibi jungofoowi ma. Kili jungofoowi kaapyigi kii mu kaa na jo sariyapyiagi 57, 60, 65, 69 na 70 wugi ni me ma se non ne sariyabile jɔkɔri niciili na, Minisiriibi jungofoowi mu maha ceeta yere, na lere jeme minisiriibi npi mu kaali je li ke.

Sariyabile 72^w: Sariyawu a_Kili jungofoowi yatari kaa ce, na Kili jungofeejejebi piimu sipiyigire hakeebi a finige ke,

Sariyabile 73^w : Tigeri si ja pyi_Kili jungofoowi na mugu jo tigerigboho.

Depitegbagi si ja wu fanha ko tigerigboho mege na.

Kili jungofoowi maha tigerigboho ta wu k'a wu kalagi nkaala.

Kili jungofoowi fanha kowi maha jɔkon sariyagbagohɔ ka na. Lere pyiwi maha niili li a ta kere gbagohɔ kurunge talawi, tayagi taanri maha taanri, shuunni a kye taha were seme na.

Kere gbagohɔ shiwi, maha non faapyi jɔngi na ,nke mu faawi je lere ke, kere maha zanrawi puni pyi. Pi k'a ko, pi maha ja na nkani li kuli kurugo, na lere jeme pi maha li yaha.

Faapyi jɔngi_ka li ce na jɔngi je li na me, Kili jungofoowi fanha kowi kaaregi maha yer'a ni.

K'a li cɛna kere kaaregi niili, kere tigeri semepyi maha yaha sariyagbagohɔ kurungi wotewi shiinjejebi ma.

Tigeri pyiwi k'a niili, sariyagbagohɔ sangi maha kye le kaaregi ni, canpyia gbaataanri fungo ni mari ka kan wu ja jɔshonri kan canpyia kee na kankuro fungo ni. Na lere na pyi me, Kili jungofoowi fanha nkowi kaaregi maha yer'a ni.

Sariyagbagoyi shuunniwi_tigeri ncanwi maha kili fenti faantowi laha wu na.

Sariyagbagoyi shuunniw maha be ninkin na, ma tanna na Kili jungofoowi fanha nkowi kaaregi ni.

Fanha nkowi maha niili li a ta kurunge talawi tayayi sicere maha sicere, taanri maha jen.

Pii pyia jen kili jungofoowi fanha nkowi ni ke, pere ye pi maha yɔ.

Teen juwi canyi li megena jungofeenti maha pii Kirikongbagohɔ jungofoowi cee ni

Kili jungofoowi na susurole ni a ka kan. Wu si ja wu nii susurolewi ca.

Gbegele sariyawu wa si yo ma tanna na , ne sariyabile ni.

Sariyabile 74^w: Kili jungofoowi je tigerifoo kiri konceyi yehε na, wu kakuliyi na ninpyibaagi pyiwi nwemu na tanna na wu faapyiwi ni mε.

Lere puni kantugo na, wu si ja seriya pyi mε, wu na ko ja nyere yibe mε, wu na ko ja nyere Kiri koncebagi ni mε fa ma se non wu fanha nkowi na. Nyeriwi teli na li te toroli maha yere. Nemu li a pyi wu na ja kiri mε, lere maha nko yigi ninkin wu fanha nkowi kantugo, na

CEREGE II : GOVERNAMA

Sariyabile 75^w : gōverenamawu fungooshiibi je minisiriiciwi/ minisiriibi yehēpereshiiwi, gōverenama jehēpereshiiwi na minisiriibi. Sariyawu waa wi jena gōverenamashiibi dawi ju.

Sariyabile 76^w : gōverenamawu je na kili politikiwu yehε keenge nwe mu wi je kili jungofoowi kajimi ke. Nahanti je wi kyengi ni.

Sariyabile 77^w : minisiriibi jehēpereshiiwi je gōverenamawu jungofoowi : Lere ne mege na wi na gōverenamawu yehεkeenge.

Sariyaabi pyiwi je wi kye ni. Sariyapyiaagi 66, 67 wugi yahara ni, wi na fanhi pyi nkemu ki a tile ke.

Wi si j'a wi fanhi ka kan minisiriibi pii ma.

Wi na kili jungofoowi ta teengi je ni minisiriibi binεgi yehēyereni na kayide mege na.

Wi na kili jungofoowi tateengi je ni kili sanconsigili na kili sancokoroli kurungi jungofenti na.

Minisiriibi jehēpereshinwi kapyiigi na pyi minisiriibi ma ki a yala pyi npiimu ma ke,na Minisiriibi jehēpereshinwi je wa ni mε

Sariyabile 78^w : gōverenamawu je kili jungofoowi yahari ni.

Sariyabile 79^w : gōverenamawu fungooshiibi, canpyaa keε taanri ntoro pi nyo ntorowi kantugo na , maha pi kye yaari kaa jo seme ni ntazaanrigbagbchi jungofoowi ma.

Ntazaanrigbagbɔhɔ jungɔfoowi maha lere kaali yilili tɛgɛ kili shiibi nuvigilee na teni nincee ni fungɔ ni.

Sariyabile 52 wuli kapyaaɗi na fi goverenamawi fungɔshiibi na

Sariyabile 80^w : Minisiriibi nehepereshiiwi maha goverenama faawininpyi tɛgɛwi cɛ depiteebi gbangbooli nehe na. Ncewi na yiliwi gbangbɔhɔɔgi shuunni ninkin ninkin nehe na canpyaa keɛ taanri, na ki ne na j'a toro kere na mɛ, kili jungɔfoowi zarawi kilishiibi na kili karinkanni na. Lere kantugo na, jungbɔɔ maha pyi npemu ntoro nko na karaa ninpyitegelee maha kan wote baa

Sariyabile 81^w : goverenama faawi na depiteri, faawi waa ciwi na nta kaaregi na j'a be me.

Sariyabile 82^w : Kapiigelegi pyiwi goverenamafungɔshiinbi ma, ma pi ta pi ne pi faawi na ne kaarege kii mu ne kiri yahari ni. Lere pyi ne Kirikɔngbagɔhɔ ninpyi. Pi ni kili shiinbi sanbi puni kiri maha pyi pyikana ninkin na .

Pi kiriwi kaaregi maha pyi a ma tanna na sariyawu ni.

CEREGE III : NAHANTI

Saruyabile 83^w : Nahanti maha pyi kuriigi nipehenre, ma yɔ she kilishiibi puni tɔnwi ma.,

Saruyabile 84^w : Nahanti maha ntaawi, sipiyigire na kayɛegi kaaregi yehe yere zhewi tami tan, mari be na kili teenni kurugi kacaagi ni, fyimi ni na , sipyawu hakɛebi na demɔkarasiwi npeeti fungo ni.

Saruyabile 85^w : Li a ca nahanti pyifeebi ma, pi faawi pyiwi fungo ni, pi a kanwɔrɔfaapyiceyi nɔn tiliwi wele ma tanna na sariyawu, ninkinte, tɛgɛ wanawu, tili shɔlowu, ma ye cuwi na.

Pere a ka kan pi toro kanagi yɔ , ma tanna na pyikanagi nicengi, faapyiwi sariyaabi ,na njiwi wu ye peeliwi ni .

Saruyabile 86^w : Fanha maha nahanti faapyiibi nyɔwi kamica ma yɔ tɔ fyinme na , lere maha keshɛebi pyi ninkin byemu ma ,na mari pi faapyi teli tɛenge ,ceewu na pyikannagi na.

Sariyabile 87^w : Fanha na li ca, t' a faapyiceeyi , faapyi yarayi na zarawi nicenyi kan nahanti pyifeebi ma ,nba pi si ja ta pi faawi pyi ta jɔgo ke .

CEREGE IV : NAHANTI PYIFEEBI NPII PI NI A PWO WA NA ME

Sariyabile 88^w : Nahantipyifeebi na pi faawi pyi ma yehekan junbewi, kamicagi na zanrawi, nyahamayemare na sipyiawi hakewi sancɔsigili na wɔtewi pyiwi na wu gbegelewi ma.

Sariyawu maha Nahantipyifeebi yu.

CEREGE V : KILI FAANNEEBI NA LI SANCONSIGIIBI

Sariyabile 89^w : Faanneebi na sancɔsigiibi je na kili fenti puni, kili shiinbi na pi kye yahari sancɔsigili, nbewi lewi teenli ni na sariyaabi vewi .

Pi mu maha kye leni kaaregi kii mu k'a yehe kan ntawi, sipyigire, kayeyi yeheyerezewi ma ke, na kili mahanpe sancɔsigili ma ke.

Sariyabile 90^w : Faanneebi a yaha kili shiinbi me na ma tanna na sariyawu ni.

Sariyabile 91^w : Faanneebi na ja yaha teenli nbewi na me, fa li a tanna na sariyawu ni.

Sariyabile 92^w : Faanneebi na sancɔsigiibi si ja yaha nkari tunturo na kili kantugo, ma yehe kan jepingi cawi sancɔsigili na ma tanna junbewi je Maliwi kili na jien shoholi ni ke.

Sariyabile 93^w : Fanha na li kamica nba_Faanneebi na sancɔsigiibi si ja si pyi na kashikon yaareyi teli maha teli nba si ja ti a pii faawi pyi da jɔgi me. Lere pyiwi maha yiili ma tanna na sariyawu ni.

MEGE IV : SARIYANYO NYILI

CEREGE I : KURUNYI NANKANNAAGI

Sariyabile 94^w : Sariyagbagohō maha fanhasariyanyōwi pyi.

Sariyagbagohō maha sariya wōte mari fanha politikiwi katanmi perege.

Sariyabile 95^w : Sariyagbagohō jēgbagohōyi shuunni : Depitegbagi na senawigbagi.

Kōngerewi jeyere gbagohōyi shuunniwi binewi.

Kōnkerewi jungifoowi jēDepitegbagi jungifoowi na senawi jungifoowi were tahare.

Sariyabile 96^w : Depitegbagi faapyiibi maha yiri depiteebi.

Depiteebi maha yō yēekankuro mena. Wōtewi shiwi maha ja pyi nijehenre, pii mu wa yowi pyi ke na lere jemeyi mu shuunni.

Kili kantugo shiinbi maha jap yi Depitegbagi ni ma tanna na sariyawī ni.

Sariyabile 97^w : Senawi faapyiibi maha yiri senateriibi.

Senawi maha yaa na tayaya sicēeremaha sicēere, taanri maha yō kanwōroceyi mēgena tayaagi ninkin maha pyi kuli jungifeebi na Kili kantugo shiinbi na pii kaapyigi k'a kili jungi yiriige. Senateriibi maha yō yēekankuro mena.

Sariyabile 98^w : Shiin ninkin si ja pyi depite si nuru pyi senateri mē.

Sariyabile 99^w : Sariyawī maha depiteebi wōtewi kaaregi cōnri na depitegbagi fungo ni. Lere mu maha_Senateriibi wōtewi na pi yō kanagi cē.

Sariyabile 100^w : Li mēge sariyawī maha sariyagbagohō maha sariyagbagohō maha yōwi, yōbaawi, ninpyi baagi pii valawi pahala.

Sariyabile101^w : Li mēge sariyawī maha depiteebi na senateriibi yatari na pi tōnnbi kaa jo.

Sariyabile 102^w : depiteebi na senateriibi tēenwi kantugo na, pere maha pi ceyahari pyi sememaha kan Ntazaanrigbagohō jungifoowi ma canpyia kēetaanri fungo ni.

Yēemaha yēewere sememaha pyi nivōngōn ma se yaha wu fanha kowi na.

Ntazaanrigbagohō jungōfoowi maha tere shēnrena lere pyiwi ka jo kili shiinbi ma.

Sariyabile 103^w : Fantɔ maha pyi depiteebi na senateriibi na pi faawi pyiwi fungo ni. Pi si ja yere yibe mɛ, pi na ko ja yere Kiri kɔncegbagi ni mɛ lere jɛmɛ pi jɔnshɛnrejo ma pi ta pi faawi na.

Sariyabile 104^w : Depite maha depite lere jɛmɛsenateri maha senateri, nwemu w'a kapii pyi ke were fanha ma kɔ, kirikɔn minisiriwi cawi ni. Li mu jɛa muni depite maha depite lere jɛmɛ senateri maha senateri k'a cu yɛninkin kasujii na, ma tanna na lere jɛmɛma toro, fɔɔ baa.

Sariyabile 105^w : Depite na ja shiin ciiwi yaha wuye cɛgi na mɛ.

Depite maha depite jɛni wɔtewi hakeɛwi ni depitegbagi .Li mɛgesariyawɛ maha ja depite w'a pyi w'a wɔte wa ciiwi mɛgena. Lere ni, were wɔtewi na tun ni ninkin na mɛ.

Sariyabile 106^w : Depite maha depite lere jɛmɛ senateri maha senateri k'a fɔro wu politiki kurungi ni, na lere jɛmɛ gbegele kurungi ni were fanha maha kɔ.

Fanha yahawi maha pyi semɛ. Politiki kurungi, na lere jɛmɛgbegele kurungi kaciigi jiiwi maha pyi fanha yaha kaa.

Depitewi na lere jɛmɛsenateriw'a fanha yaha ke, were valawi maha pyi'a tanna na li mɛgesariyawɛ ni.

CEREGE II : PARILEMAWI SHɛNKANNI

Sariyabile 107^w : Depitegbagɔhɔ na Senaterigbagɔhɔ maha tɛenju tɔyi shuunni pyi yɛɛli fungo ni.

Junbewi niciiwi maha pyi ɔkutɔburu, tɛenwi niciiwi faa canpyi ke. Lere na ja toro canpyia kɛɛgbaashuunni na kankuro na mɛ.

Shɔnwu maha jɔkɔn Avirili tɛenwi niciiwi faa canpyi na. Lere na ja toro canpyia kɛɛgbaacɛere na mɛ.

Sariyabile108^w : Depitegbagɔhɔ maha ja pala bine, Kili jungifoowi, depiteebi nijɛhɛmɛ, lere jɛmɛ senaterigbagɔhɔ, cawi ni maha tanna na kateen ni jungi ni.

Li k'a pyi palama binere, Sariyayɔwi ma tanna kaaregi kɔwi ni maha pyi kateen jungi ka kɔ. Were Sariya semema yaa canpyia keena kankuro fungo ni ma yɔ bineri cangi na.

Sariyabile 109^w: Palama bineri, jɔnmuguri na kɔwi maha pyi na kili jungifoowi sariya semeni. Lere ni Junbebineri jɛninkin mɛ.

Sariyabile110^w : Depitewi na lere jɛmɛ senateriwi w'a ka kan w'a Sariyagbohɔ kaaregi pyi na lere baa mɛ Depitegbagɔhɔ na senaterigbagɔhɔ fungo sariyaabi si wu cu.

Sariyabile 111^w : Sariyagbohɔ maha Sariyagbohɔ maha wu fungo sariyaabi yaa. Sariyagbohɔyi shuunni maha kɔngeriwi fungo sariyaabi yaa.

Sariyabile112^w : Depitegbagi na senagbagi jungifeebi maha yɔ sariyawɪ yɔwi teli ni.

Sariyabile 113^w: fanhayawi kareegi si ja yɔ yɛhɛ kan Depitegbagi na senagbagi jungifeebi ma pi k'a pyi pi n'a ja pi ninpyiigi pyi kani na mɛ.

Nba li k'pyi ti jɛilli mɛ, fa li a ta li jungi a yiri kere Sariyagbagɔhɔ faapyiibi kurungi talawi tayayi taanri maha taanri, shuunni a kye taha semɛ na.

fanhayawi karee maha karee na ko ja yɔ ti yɛhɛ kan Depitegbagi na lere jɛmɛ senagbagi, jungifoowi ma mɛyɛegi niciigi shuunniwi pi tɛɛnwi fungo ni.

Fanhayawi maha jo shiin nijɛhenrɛ kye kurungo talawi tayaha sicɛɛrɛ ,taanri maha jɛhen ma tanna na kere Sariyagbagɔhɔ fungi sariyaabi ni.

Lere k'a pyi de, Depitegbagi na senagbagi ma jungifoo nivɔngi yɔ ma tanna kere Sariyagbagɔhɔ fungi sariyaabi ni. jungifoo nivɔngi maha nijɛhewi fanha teli sangi fohori.

Sariyabile 114^w : Sariyagbagɔhɔyi faawi pyiwi canyi puni a tanna byie mu ma. Nka Gbagɔhɔ maha gbagɔhɔ si ja tɛɛn jo ki ye kana na, lere jɛmɛ gowɛrenama k'a li ca ma tanna na Li fungi sariyaabi ni.

Were tɛɛnjuwi jɔshɔnri maha ka kili zurunaliwi ni.

CEREGE III : SARIYAWI NA KUNTOROOGI

Sariyabile 115^w : Sariyagbagɔhɔ maha sariyawɪ yu. Nijɛhenri na.

Pii jɛsariyaa ma tanna na Sariyajungi ni :

- Sipyigire hakeɛbi na ki mu na kili shiinbi si ja cɛtaha ke si ja sa tuunni pi nii kaarege ni.
- Njuliwi ma can kili shiinbi na ma tanna na kili sancɔsigili ni.
- Kili shingire, Sipyigire hakeɛbi, sipyire na siwi na pi cɔgowi, ntaagi kaaregi, fenti kaaregi, pɛɛmi na ninpyigi hakeɛbi see, na yahari ntawi na cɛyaari zhɔwi,
- Kapiiki na kakuliyi maha fi pi na ke, cuwi kuli, kirikɔnli kaaregi, cuu kanwi fanha ma, yukɔɔ, kiri kɔncɛyi yaawi, fanhafeegbɔhɔyi na kiri pyiibi tayeregi,
- Gɔvɛɛnamafaapyiibi tayeregi,
- Faanneebi na kili sancɔsigili tayeregi,
- Kirikɔnbii tayeregi,
- Kalifeebi na cawi pyi ma yɔhɔ zhɛKili nijiwi kaanti na ncɛnca minisirigbagi tayeregi,
- Ma ye mani pyiwi kurunyi tayeregi,
- Kapyiaki nyaliwi na lanpuwi zarawi kaaregi,
- Faapyiwi, sipyigiri sancɔsigili na sindikawi hakeɛbi
- Kante na cawi
- Kamicawi ninpyi jɛgeɛgi na tacɛn jɛgeɛ
- Kili tɔɔmɔ kuli
- Tacɛnyi kamicawi
- Kapunyi nyalawi, gbegeliwi, na zanrawi maha yɛhɛkan kanwɔɔ faapyicɛyi ma,
- Ma faapyicɛwi pyi kili wu ye, mari y'a fenti shɔ kili na ma kan pyi ma ye ma ma.
- Wɔtewi kaaregi,
- Kanwɔɔcɛyi nahanti pyi maye ma wɔro.
- Taari nahanti gbegelewi,
- Kili taari gbegelewi na ti kahagiwi,
- Latawi gbegelewi,
- Kili kirikɔnli gbegelewi,
- Kassujiili kaaregi,
- Taawi sariyawu maha kili taa kurigi na ti tuguri npaala ma tanna na sariyawu ni.
- Sariyaabi pii maha yɔ yɛhɛkan ntaawi kapunyi ma tanna sipyigire, kayɛgi na kili sancɔsigili ma.

Sariyabile 116^w : Sariyaabi pi ñe, pi ñe sariyagboho ni me pere megēsariyaa maha ja yɔ. Pere sariyaabi pa fyin yɔ sani ke sariyanungi yiiliwi ni ke maha ja keeng'a pyi limesariya, Kirikongbagboho yibegi kantugo na. Lere na ja pyi me fa Kirikongbagboho k'a li yiili.

Sariyaabi na li megēsariyaabi maha ka kili zurunaliwi ni.

Sariyabile 117^w : Kongeriwi maha kashiigi pyiwi niili pi teenwi li mena saha ni. Lere maha niili ni shiin jehenreni.

Kili jungifoowi maha ñonshenri kan kili shiinbi ma.

Sariyabile 118^w : Teenjuwi na bineri yahawi maha yiili minisiriibi nteenjuwi saha ni. Lere teli si ja toro canpya kee na kankuro na me.

Li k'a toro kere na, Sariyagbagohō maha li yiili ni shiin jehenre ni. Sariyawī w'a maha yi npaahala.

CEREGE IV : SARIYAWI NYILIWI NA WI NYŌWI SOGO NKANNI

Sariyabile 119^w : Sariyaabi yakiliwi ñekili jungifoowi na Sariyagbagohō faapyiibi wu.

Sariya porozheebi maha niili minisiriibi nteenjuwi saha ni Kirikongbagboho yibegi kantugo na maha kan sariyagbagohō ka ma.

Ntaawi sariya porozheebi maha fyin ceDepiteebigbagi na.

Sariya porozheebi p'a yehe kan kili taari gbegelewi, kanwɔrɔtaari tayeregi, kulifeebi tayerege na pi mu w'a yɔ shemahami na kili kantungo shiinbi ma ke, maha fyin ceSenawi na.

Teenjuwi jungi maha pyi nba gɔverenama maha ni yaa ke na yi na yi kaaregi sangi.

Sariyabile 120^w : Sariyagbagohō na gɔverenama shiinbi maha ja keengi pyi teenju fungo ni ma tanna na Sariyagbagohō fungi sariyaabi ni

Junmi ñokɔnri kantugo na, gɔverenama maha ja cee keengi maha keengi kaaregi ni nemu na pi a fyin ju wu ma me.

Sariyabilen 121^w : Gɔverenama faapyiwi fungo ni, maha ja sariyaabi pii yo orodɔnasi mege na, teli ninpyini fungo ni ma tanna na depiteebii ñenwi ni.

Pere orɔdonasiibi maha yuu minisiriibi nteenjuwi saha ni Kirikɔngbagɔhɔ yibegi kantugo na. Pi maha le fanha ni pi gniiliwi k'a pyi koo. Nka pere maha cu ni sariya porozhɛɛwi na yaha Sariyagbagɔhɔ ni mee ma tanna na yewi sariyawu teli torowi ni. Leri teli ka toro, orɔdonasiibi saha na ja keengi mee fa sariyawu yo pa me.

Sariyabile 122^w : Gɔverenama k'a li ca Sariyagbagɔhɔ mu ma ke, kera maha jɔnshɛɛnrekan wote ninkin pyi na ma yo to Gɔverenama w'a keengi mu pyi na lere jemema ca ke.

Keengi na li cawi ka pyi Sariyagbagɔhɔ faapyiibi cekurugo, kera na ja jiili mɛfa lahata lere maha la wulo ,kili tuguri ni na lere jemɛ maha la fara kili shiinbi lajulowi na were Keengi na li cawi wu kili la ntaawi cegi kan.

Li k'a ceKeengi na ki cawi je sariyagbagɔhɔ faapyiibi ninpyi mɛ, Gɔverenama maha ja cee li jiiliwi ni. Gɔverenama na kere Sariyagbagɔhɔ k'a pyi pi na be yi na mɛ, kiri kɔncegbɔhɔ teen jo li megɛ canpyia gbaatanri fungo ni Gɔverenamawi ca na.

Sariyabile 123^w : Sariya porozhɛɛ maha Sariya porozhɛɛ maha perege Sariyagbagɔhɔ gbayi shuunniwi kye kurugo si ja sariyawu ninkin yo.

Sariya porozhɛɛwi kaaregi maha yo to jɔnkayi na na Gɔverenama ke.

Sariyagbagɛ mu k'a yere ma tanna na sariyawu yɔwi na kera wote ko ke, kera maha wote ma tanna na were sariyawu ninkin ni.

Sariya porozhɛɛwi na lere jemɛ were Keengi na li cawi na ja jiili mema nbɛbaa kaa jo Sariyagbagɔhɔyi shuunniyi shɔhɔ ni, yi kaala shuunni kantugo na, na lere jemɛGɔverenama k'a li ca fɔfɔ na, yi kaala ninkin kantugo na, minisiriibi jungifoowi maha ja nteenju ca ne li si Sariyagbagɔhɔyi faapyiibi pi wa pi ye ke kurungo ninkin na ke ma tanna na juntahami ninkin ni.

Kere juntahami k'a yo ke, Gɔverenama maha ja kere ce sariyagbagɔhɔyi shuunniyi na ma tanna na yi jiiliwi ni. Keengi maha Keengi na ja pyi kere juntahami ni mɛ, fa Gɔverenama k'a teen li tan.

Na kere kurungo ninkin na ja juntahami ninkin yo mɛ, na lere jemɛ pere juntahami na jiili mɛ, Gɔverenama si ja li ca depitegbagi ki sariya nizangi yo, depitegbagi ti na senateriibigbagi, kaali vɔni pyi kantugo na.

Lere ni, depitegbagi si ja juntaham pa yo ke kurungi ninkinwi cekurugo ke na lere jemɛ sariyawu kera yo ke, keengeke, na lere jemɛ keengi nijihenresenawi a pyi ke.

Sariyabile 124^w : li megɛsariyaabi pa kaa ceke Sariyapungi ni ke, maha yu ki kuligi ni :

- Sariya porozheewi na lere jeme wu keengi na ja wote yi kaaliwi niciwi na me, sariyagbaya cekurugo me, fa laha ta li teli pyiwi canpyia keena kankuro w'a non wu yahawi kantugo na.
- Sariyabilen 124 : w kaaregi maha ja na pyi.
- Sariyawu maha niili na sariyaagbagboghoyi faapyiibi kurunyi ningi ninki ntaawi na shin ninkin ntaawi.

Ni bena taa sariyagbaya shoholo ni me, juntahami maha wote depiteebigbagi kye kurungo na ningi na nipyennen taawi ni.

Li megesarayaabi na ja niili mefa kiri koncegboho k'a li cena ti a tanna na Sariya jungi ni.

Sariyabile 125^w : Sani Depitegbagboho teenjuwi nonwi ni ke, ntaawi porozheesariyawu maha fyin jo Depitegbagboholi ni.

Ni Depitegbagbohole na joshonro kan mekaali ciili na me, canpyia kee sicere fungo ni me, juntahami nyawi kantugo na me, gowenama maha yi non senawi na. Senawi w'a ja, wi teenju pyi canpyia kee na kankuro fungo ni. Sariyabile ku na kee shuunni ni taanri wule (123w) kaapyigi maha fi.

Ni Depitegbagboholi na pi yiili me canpyia kee gbaashuunni fungo ni me, faapyi nivowi maha yo gowenama maha tanna na yee toroli kapyiaagi nintaagi ni ma tanna na ntaazanragbagoho joshonro ni.

Sariyabile 126^w : Minisiriibi jungifoowi, maha wi taa sariyagboho ka ninkin jungifoowi yehe na, ma yiri wi yapyia ni na lere jeme sariyagbagboho ka ninkin jungifoowi wa ca ni, si ja jonshenre kan kaali la pyi na wote baa.

Sariyabile 127^w : Sariyagbagboholi maha ninpyiili sanri.

Sariyagbagboholi shiinbi maha yibiiyi ka maha kan minisiriibi ma. Per'a ka kan tere joshonri kan canpyia kee na kankuro fungo ni ma tanna na yi can taagi ni. Yere yibiiyi na yi joshonri maha ka kili Zurunaliwi ni.

Sariyagbagboholishiinbi si ja jonshenre yibiiyi pyi minisiriibi na, ma tanna na Sariyagbagboho maha Sariyagbagboho fungo sariyaabi ni.

Sariyabile 128^w : Sariyagbagbɔhɔ maha Sariyagbagbɔhɔ, si ja nɔhɔca kurunyi yala yiye ni, yere ye mu fanha vewi na kuntoroyi ya ce ma tanna na ni fungo sariyaabi ni.

Nɔhɔca kurungo si ja yala me ma be na katupɔhɔyɔ pyi ni nemu si ja kiri kɔn yaha wi nɔhɔ ni ke. Kurungo k'a ta k'a pyi a yala kɔ, kere ka pyili maha kɔ ni, kire kaaaregi nɔnkɔri ni.

MɛGɛ V : KIRIKɔN FANHE

CEREGE I : KURUNYI NANKANNI

Sariyabile 129^w : Kirikɔnfanha nɛki ye kana na, na ti fanhasariyavena fanhasariyanyɔ. Kirikɔngbagɔhɔ, Kiri kɔncegbɔhɔ, ntaazanrigbagɔhɔ na kirigbagɔhɔyi sanyi. Bebaagi nyalawi pyikanagi kaaregi maha pyi ma tanna na sariyawo ni.

Sariyabile 130^w : Kirikɔnfanha nɛ nyahamayemari sancɔsigiliwi. Wu maha hakeebi na nyahamayemari kamica. W'a yaa w'a Kili sariyaabi na ki kaaregi pyi.

Sariyabile 131^w : Kiriwi maha pyi kili shiinbi mege na.

Kiriwi cwɔɔnrɔyi maha pyi na sariyawo torogi ye ni.

Kiriibi maha ka , ma tanna na sariyaabi pii ,pi na fi ke teli la ce ke.

Sariyabile 132^w : Kiri kɔnbii faapyiwi nɛ sariyawo fungo ni. Pi na ja yo pi ta teenyi ni me.

Sariyabile 133^w : Kirikɔnwi mu k'a kirikɔn ma tanna na wi nyahawiyemare, tiliwi na fucenti ninpyigi kaaliwi ni ke, nɛ faapyigire kakulogbɔhɔ, ke mu si ja pyi vigire, ma li ta cu na pyi wu na me, lere neme wu maha ja_yaa kiriwi yahari ni.

Sariyabile 134^w : Kili jungifoowi nɛ Kirikɔnfanha sancɔsigiwi.

Kirikɔn kurungogbagɔhɔ maha wu tege.

Sariyabile 135^w : Kirikɔn kurungogbagɔhɔ maha kirikɔnbii faapyi kuli kamica mari nɔnshenre kan ma yehe kan kirikɔnli nyahawiyemare ni.

Sariyabile 136^w : Kiriwi maha ja fe shiin nwemu na ke, were maha ja nɔnshenreca Kirikɔn kurungogbagɔhɔ ma.

Sariyabile 137^w : Kirikɔn kurungogbagɔhɔ a yala na shiingbɔhɔyi ni ye mu kapangi ninkinwi jɛ kirikɔn mɛ.

Sariyabile 138^w : li megesariya maha_Kirikɔn kurungogbagɔhɔ, kapyiigi, nyalakane, gbegelewi na torokani cɛ.

CEREGE II : NININ KIRIKONGBAGI

Sariyabile 139^w : kirikɔngbagbɔhɔ jɛkiriwi takɔngbɔhɔ ma yɔ tɔ kiriwi na nahanti ma. Li ninpyigi yehe kan bebaawi na jɔnshenri kanwi ma.

Sariyabile 140^w : kirikɔngbagbɔhɔ na tɛɛn na ju wɔrɔnte saha ni, ma tanna na jɛhen baawi ma,ma yehe kan kiriwi cɔnwɔrɔwi na wu pyi ma tanna na li ninpyiigi.

Sariyabile 141^w : kirikɔngbagbɔhɔ maha jɔnshenri kan ma yehe kan yibegi maha yibegi ki na pyi kere na ke, ma tanna na ki ninpyigi ma.

Sariyabile 142^w : kili jungifoowi maha kirikɔngbagbɔhɔ jungifoowi nyo, Kirikɔn kurungogbagɔhɔ kanpɛcenti na. jungifoowi ntahawi, faapyiibi sanbi maha ju pi jungifoowi yɔ kani na.

Sariyabile143^w : li mege sariyawɛ maha kapyiigi, gbegelewi, torokani na kutoroli ma shekirikɔngbagbɔhɔ cɛ.

CEREGE III : SARIYA GBAGBOHE

Sariyabile 144^w : Kirikɔncɛgbɔhɔ jɛ kirekɔn nwemu maha sariyaabi kamica ma tanna na sariyanjungi ni ke, mari sipyiawi hakɛɛbi na kanwɔrɔnyahamayemari sancɔsigili. Kere jɛ cɛge kemu maha kili fanhanɔngbɔhɔyi na kanwɔrɔfaapyiwi gbegele.

Sariyabile 145^w : Kirikɔncɛgbɔhɔ jɛ faapyii gbaacɛere pi mu maha yiri kɔnseebi. Kɔnseebi faapyilaragi jɛ yeɛ gbaashuunni, nuro na ja pyi li na mɛ. Kirikɔncɛgbɔhɔ kɔnseebi gbaacɛere maha yu a mɛ :

- Kili jungifoowi wu shuunni,
- Depitegbagbɔhɔ jungifoowi wu ninkin
- Senawi jungifoowi wu ninkin
- Kirikɔn kurungogbagbɔhɔ wuu shuunni

- Kili Iniveresiteebi erekiteriibi kurungi wuu ne Kanworo hakɛɛ cawi kaalifeebi shuunni
- Susuroleebi kuruno wu ninkin ;

Kanworo hakɛɛwi, cawi kaalifeebi, susuroleebi, kirikonbii p'a yee keɛ na kankuro taa faawi ni, na shiingbɔhɔyi y'a karegi ce ke, fa ma kili jungi yirigi ke, pere pii maha ja yo pyi konseebi. Kili jungifoowi maha pere nyowi niili ni seme ni.

Sariyabile 146^w: Kirikonɛgbɔho jungifoowi kapyinɛhenbii maha wu yo.

Wu ka pyi wu si ja wu ninpyili pyi teli mu ni me, kere kan konseebi puni nyehenwi ma. Konsewi w'a ku na lere nemɛ maha faawi yaa, wu tayirigi cegi maha waciiwi kan nwere maha faalaragi sangi pyi.

Sariyabile 147^w: Kirikonɛgbɔho a kaatorogi sariyaabi cema tanna na sariyanungi ya ni pi junwi ni , Depitegbagɔho, Senawi na Kongerewi funyi sariyaabi ya ni niiliwi ni Kili jungifoowi maha kaatorogi sariyaabi ce Kirikonɛgbɔho ya ni li junwi ni.

Kili jungifoowi, Depitegbagɔho jungifoowi, na lere nemedepiteebi tayaii keemaha keɛ, ninkin maha ja li ca, Senawi jungifoowi na lere nemesenatɛriibi tayayi kemaha keɛ, ninkin maha ja li ca, sariyaabii sanbii pi ce Kirikonɛgbɔho ya ni pi junwi ni.

Depitegbagɔho na Senawi jungifeebi maha ja pi funyi sariyaabi ce Kirikonɛgbɔho na ya ni vewi ni. Kongerewi fungo sariyawu mu jemɔ.

Kirikonɛgbɔho nonshari cawi Sariyawu junwi yerege.

Nba y'a jo ne sariyabile junmi nokonri ninkinwi na taanri wuyi ni ke, Kirikonɛgbɔho maha teen li megena canpyia ketaanri (30) fungo ni. Kaa npalagi k'a pyi gɔverenama ma, lere teli maha nura yaa canpyia gbaatanri na.

Sariyawu nwemu na tanna na sariyanungi ni me, na ja ju, feshiin na me.

Sariyabile 148^w : Kirikonɛgbɔho maha teenju pyi ma yehe kan kili faapyicegɔhɔyi shoholowi be baagi ma. Lere ni kili faapyicegɔho jungifoowi maha non Kirikonɛgbɔho na.

Sariyabile 149^w: Kirikonɛgbɔho maha Kili jungifoowotewi na Ereferandomiwi pyikani nonwi sanri. Li maha wotewi nonshenresanti kan mari ti bebaagi karegi gbegele.

Sariyabile 150^w : Cee k'a pyi ma yo to depiteebi na senateriibi wotewi pyinonwi, na lere nemeyokani ni, Kirikonɛgbɔho maha teen jo.

Sariyabile 151^w : Fanhacafoo maha Fanhacafoo, poliki kurungo maha poliki kurungo, na lere jemefaapyicegeki na wotewi karegi gbegele ke, kere maha ja non_Kirikoncegboho na, mari wotewi jiili baawi ca.

Sariyabile 152^w : Kili jungifoowi, Depitegbagoho jungifoowi, na lere jemedepiteebi tayayi keemaha kee, Senawi jungifoowi na lere jemesenatEriibi tayayi keemaha kee, ninkin maha ja kilikii shoholo junbenyi torogo Kirikoncegboho na ya ni yi jiiliwi ni ke.

Kirikoncegboho maha li kamica canpyia kee taanri fungo ni, yi tannawi na Sariyapungi ni.

Kaa npalagi k'a pyi Kili jungifoowi ma, lere teli maha nura yaa canpyia gbaatanri na.

Junbenwi na tanna na sariyapungi ni mena ja jiili me.

Sariyabile 153^w : Kiri wa saha ni, kirivengiwana k'a li cena sariyawu w'a na hakeena nyahamayemari kaala, ma tanna na Sariyapungi ni, non maha ja pyi Kirikoncegboho na ma yo tanna na kere yibegi ni kirikongbagoho ki torogi kantugo na.

Sariyapungi kaalawi k'a torogo, kiri pyiwi maha yere fa Kirikoncegboho jonshonri ti nta.

Sariyapungi kaalawi k'a cema tanna na ni ne kalibili ni toroli ni na jiili me. Kirikoncegboho maha were jiili baawi kantugo jo.

Kaatorogo sariyawu wa maha ne sariyabile pyi kanagi jo.

Sariyabile 154^w : Kirikoncegboho kanyiilisemii na ja yo ni me. Pere maha pyi sariyaabii pi mu na fi kanworofaapyiceyi, mahanpe, kirikonli faapyi ceeyi, sypiri puni na kurunyi.

Sariyabile 155^w : Kaatorogo sariyawu wa maha Kirikoncegboho gbegelewi, torokani na kuntoroli kaa jo.

CEREGE IV : NTAWIZANRA GBAGBOHE

Sariyabile 156^w : Ntazaanrigbagbobo jeKili ntaawi kirikongbagbobo na kili kaapyiagi zaanra nijigbagbobo. Li jena kiri kapyiigi, zaanrawi na yibege ni.

Sariyabile 157^w : Ntazaanrigbagbobo maha gbara gowenama na depitegbagbobo na mari ntaawisaiyaabi pyiwi zaanrawi na kili poilitikiibi kamicagi pyi.

Sariyabile 158^w : Ntazaanrigbagbobo maha kili kaapyiagi torofeebi kiri pyi. Ki maha kaapyiagi karegi pyijowi saanri mari pi kawiriya pyifeebi coohori.

Sariyabile 159^w : Ntazaanrigbagbɔhɔ maha ja teli maha teli, zaanri pyi ni wu fungaali ni, na Kili jungifoowi, Gɔvɛrenamawi jungifoowi depitegbagɔhɔ jungifoowi, na lere nɛmɛSenawi jungifoowi maha ja li ɕa.

Sariyabile 160^w : Ntazaanrigbagbɔhɔ maha pariti politikiibi kaapyagi zaanri.

Sariyabile 161^w : Pii mu kaal'a ju ke, pere maha pi cɛyaari kaa jo Ntazaanrigbagbɔhɔ ma ma tanna na sariyapyiaagi 56,79 na 102.

Sariyabile 162^w : Kilifɔsemɛmaha Ntazaanrigbagbɔhɔ jungifoowi na wu kapyijɛɛnbi sanbi yo, ma tanna na Kirikɔn kurungogbagɔhɔ nɔnshɛnɛni.

Sariyabile 163^w : Kaatorogo sariyawɛ wa maha Ntazaanrigbagbɔhɔ gbegelewi, torokani na kuntoroli kaa jo.

MɛGɛ VI : LA NTA, SIPYIGIRE, MAHANPE NA LANCɛ KURUNGE

Sariyabile 164^w : Kurungi ki na ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayɛɛyi karagi yɛhɛɔnri ke kere kapyiigi nɛntawi,_sipyigire, mahanpe na kayɛɛyi yɛhɛyɛrɛzɛwi yala.

Kere maha kyele ni Kili tɔn Kaaregi ni ma tanna na ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayɛɛyi ni.

Sariyabile 165^w : Kurungi ki na ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayɛɛyi maha kaaregi yɛhɛɔnri ke maha tɛɛni nincaayi na niɔahayi ca mari lapɔɔri yala ma tanna na fungagi na kunzhɛɛgi ni yɛɛmaha yɛɛ. Were lapɔɔriwi maha kan Kili jungifoowi, Gɔvɛrenamawi jungifoowi depitegbagɔhɔ jungifoowi, na Senawi jungifoowi

Wu na Gɔvɛrenama maha wɔ tɔɔgɔ ninkin yɛɛli fungo ni maha kamica pyi ma tanna na lapɔɔriwi nincaagi ni.

Sariyabile 166^w : Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayɛɛyi kaaregi maha ja ni wu fungaali ni, kaaregi kii kuli yo ma tanna na ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayɛɛyi kii mu tɔnwi si nɔn kili na ke.

Kaanti lapɔɔriibi maha torogo Kili jungifoowi, Gɔvɛrenamawi jungifoowi, depitegbagɔhɔ jungifoowi, na Senawi jungifoowi ma.

Sariyabile 167^w : Kili jungifoowi maha Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kurungi yibe maha yehekan kaapyiaagi Sariya porozheebi puni na fereporozheebi na lere jemenincapyiigi sariyawi ma.

Ma tanna na Kili jungifoowi yibegi ni, kere maha ki fungo jo ma tanna porozheebi sariyaabi ni.

Sariyabile 168^w : Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kaaregi kurungi maha yala me :

- Sindikaabi shiinbi pii, na faapyikurunyi ya shiin.
- Ceebi na shiwoɔ kurunyi ya shiin.
- Kili kantungo shiinbi pii.

Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kaaregi ceŋeebi pi maha ja fara pi na.

Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kaaregi faapyiibi kurungi megeŋekili yeregefeebi (conseiller de la Republique).

Sariyabile 169^w : Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kaaregi kurungi maha teenju pyi tooyi shuunni yeli fungo ni, canpyia keetaanri fungo ni toogɔ maha toogɔ ma tanna na pi jungifoowi yeriwi ni.

Pi jungifoowi na lere jemepi nijehenreɔcawi ni maha ja pi ye ja tovoru na canpyia keelaragi ni.

Kili jungifoɔ sememaha li jɔnkɔnre na li jɔntole ni yiili.

Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kaaregi kurungi teenju jeforoba

Lere puni fungo ni, ki si ja teenju kelena ma tanna na ki ya pya fungokaa ni na lere jemekili jungifoɔ cawi fungo ni.

Sariyabile 170^w : Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kaaregi kurungi kapyijeebi maha pi jungifoowi yo teenju niciwi teli ni yeekankuro fungo ni.

Sariyabile 171^w : Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kaaregi kurungi shiin ni ja nyere fanha ni ma wu ta wi faawi kuli ni me.

Sariyabile 172^w : Ntawi,_sipyigire, mahanpe na kayeeyi kaaregi kurungi jungifoowi si ja wi tateengi yaha ma tanna na wu ninpyii bala pyi ni yehekan wu faawi ma.

Were nyirigiwi si ja yiili fa kurungi shiinbi talawi taanriwi, shuunni maha jehen.

kurungi jungifooowi nyirigiwi si ja pyi fa wu a yeeshuunni ta faawi na.

kurungi jungifooowi nyirigiwi si ja yiili mefa kurungi shiinbi talawi sicere, taanri wi jehen ma tanna na kaatorogi sariyawu ni.

jungifooowi k'a pyi nyirigifoo, kurungi shiinbi maha jungifoo nuwongo yo ma tanna na li megesar yawu. Were maha nijehenwi teli sani pyi.

Sariyabile 173^w : Kaatorogo sariyawu wa, maha Ntawi, sipyigire, mahanpe na kayeyi kareegi kurungi gbegelewi, torokani na pi yo kani kaa jo.

MEGE VII : TAARI YALANKANNI

Sarayabile 174^w : Kili taari kuntoroogi a fire sin, fanhan nahalawi na nanhanti npiliwi na.

Kili taari a tala a pyi nahanna ceyi na kanworo ceye.

Sarayabile 175^w : nanhanna ceyi je kili tayereyi na li ntege ceyi.

Sarayabile 176^w : kanworo ceyi je tennishinbi tayerege na pi faapyi ceyi.

Pi maha kurunyi ya yo pi ye marankanna kurugo ma tanna na sariyawu ni.

Sarayabile 177^w : sariyawu mahan fanhan nahalawi na nanhanti npiliwi yili mari yi yirige.

Sarayabile 178^w : Kili maha fungo yaha kanworo ceyi yeherezhewi nicenni ma yehe kan kilishinbi piye ntegewi ma.

Lere fungo ni, kili si nja, sariyawu fungo ni, ncewi na ntawi wa kan kanworo taari nanhanti cegi ka lire je me kanworo ceyi ya ma, ma tanna na kili ninkinti na li woronti ni

MEGE VIII : KULIFEEBI NA SHENGBOYI

Sariyabile 179^w : kulifeebi na kilenreegifeebi, pere pimu pi na sypyigiri kaaregi kamica ke, pere pi na yuuyi yehakon mari yi kuu tenni tanwi kurugo.

Sariyaw' a pere npii fanhafeebi shiwi kaapyigi, torokanigi na kayaagi ce.

MĒGĒ IX : AFIRIKI NINKINTI TOWI

Sariyabile 180^w: Afiriki ninkinti kurugo, Maliwi kili si ja jomabenge pyi na Afiriki kili maha kili ni, na ma kye laha Kili kanpangi kana, na lere je me kili puni na .

MĒGĒ X : KIREE SHŌHŌLE JUNBĒGĒ NA KI NINKINĒ

Sariyabile 181^w: Kili jungifōowi maha jomabengi yiili. Kiliigi shōhōlo jomabengi na jōmēekanri kareegi nyiliwi maha jo wi ma.

Sariyabile 182^w: jenyingsi, peremi, jōmēekari, ma yō zheKiliigi shōhōlo tōobi ma, yere jemu yi na kili kaapyiaagi kaaraagi yehewu ke, yere jemu w'a yehekan sypyiri ma ke, na ja jiili sariyawu baa mē. Yi yiiliwi maha ji pyi sariya.

Sariyabile 183^w: Jomabenyi na jōmēekari jemu w'a yiili teli maha teli ke, maha fanha ta toro kili sariyaabi na, kanpanga maha kanpan yere ki ta yere ki ni.

MĒGĒ XI : ZANRAWI

Sariyabile 184^w: Sariyapungi_nterenweleni fungaali a ya Kili jungifōowi na Sariyagbagbōhō shiinbi ma.

Sariyagbaghōyi kurunyi shuunniwi shiinbi tatalayi taanriwi shuunniwi, maha porozhewi nterenweleli yili nkeenge baa.

Ereferandōmiwi maha nterenweleni yili.

Sariyabile 185^w: Nterenwelewi na ja pyi ma yehe kan kili taari punifeeti nkaaliwi ma mē.

Kili shiinbi kilifeeti, kilejenreegi kuriigi tannawi, Kili jungifōowi fanhapyi teliigi, paritinipeehenrewi, zhan je nterenwelewi ni mē.

MĒGĒ XII : LAMĒGĒ NANKANNAAGI

Sariyabile 186^w: Mali fanha puni tateengi je Sariyapungi ni.

Kili shiibi maha ja mupeme ce fanhan na, si ja kili shiinbi kilifeeti sancōsige.

Sariyabile 187^w : Kili ɲungifɔɔ fanha nyɔ maha nyɔ, u na pyi ma tanna na Sariyapungi ni mɛ, ɲɛ kaapi na li sana, ma yehe kan Mali Kili shiinbi ma.

Sariyabile 188^w : Kareegi nkii mu k'a pyi a toro nke Sariyapungi yiiliwi yehe na ke, kere na kori ja nyere fanha ni saha ke mɛ.

MɛGɛ XIII : TɛRɛ TORO NANKANNA

Sariyabile 189^w : Sariyawɛ wi ɲɛ tɔɔyi ni ke, na were na nke Sariyapungi kaali mɛ, lere ɲɛ mɛ wi na yirigi mɛ.

Sariyabile 190^w : Yani kilifaapyicegboyi nivooyi ntaawi ni, nyemu ɲɛ a ni ke, yere si taha faawi pyi.

Lere ni, kirikɔngbagɔhɔ kaapyigi maha kɔ na, nke Sariyapungi nyiliwi ni.

MɛGɛ XIV : SARIYAABI SAANPI

Sariyabile 191^w : Nke sariyapungi nime wuugi si ntoro ereferandɔmi na. Ki ka fanhan ta,teretoro ɲungɔfoowi, kilifoowi, si nja ki yili canpyaa gbataanri fungo ni ɲɔshɔnri nkanwi ntoro nkatugo na sariyapungigbagɔhɔ kye kurugo.